

ásqara (Dozy, *Suppl.* II, 128a), molt adequada com a base fonètica del fem. *Ascla*. A Torís hi ha una pda. *L'Asquero* (xxix, 151.25) on es tractarà del mateix mot àrab (en pron. vg. *áskár*) i -o mossarabitzant (o potser *askárub* 'el seu campament', o bé del derivat *asqari* 'soldat d'infanteria'; i *Asque*, pda. d'Alberic.

Amb aquests noms gairebé sembla forçós d'ajuntar-hi, amb el caràcter d'una variant àrab.: *Ulexquer*, nom d'una antiga alq. d'Albaida (SSiv. 413). No pensem en una errada de còpia (U- per A-), puix que, amb aquesta grafia, o les variants *Ulexcber* i *Ulexque* figura sempre amb U- en almenys quatre passatges del *Rept.* La *xq* no faria dificultat (cf. val. *vixca*, *peixcar*, *faxquia* etc.), tampoc é per á, car davant les consonants no emfàtiques *sk*, és tant o més normal, en àrab, la pron. ü que a. Tampoc podríem pensar en un diminutiu àrab en *u-é* car aquest vocalisme *u* apareixeria en el substantiu, però no en l'article. Però deu venir d'un NP *Abu l-askär*, com sigui que, ultra la pronúncia reduïda B- (vulgar en àrab pertot arreu) hi havia una pron. U-, encara més reduïda, i vulgar en el Magreb: p. ex. a Algèria: *U-l-Bašir*, *U-l-bani*, *U-l-Tašia*, *U-l-lamí* i molts més en *GGAlg.* 316-317; en nota marginal al meu exemplar d'aquest llibre (p. 319) compto més de quaranta noms formats així (sigui d'U- més article, sigui sense). I això no era estrany (o almenys no del tot) en l'àrab vulgar de Val., puix que en el *Rept.* trobem, p. ex., uns *banys d'Ubecar Alguaqí*, dins el terme de la ciutat de Val. (a Rabat-al-cadí, *Rept.*, p. 539).

Vegeu, d'altra banda, s. v. *Alfara*, on cerco una altra explicació també possible d'aquest element *Ul-* combinat amb *asqar*.

ASCÓ

La important població de la Ribera d'Ebre, alliberada molt poc després de Lleida i Tortosa (1148).

PRON. MOD. *askó* a Riba-roja, Vinebre i Gandesa (1920); a Llardecans (1931); a Flix (1919) etc. Gentilici pl. *askonés* Riba-roja (1920). Fem vots perquè Déu ens deslliuri, sense desastres, de l'amenaça terrible que hi ha muntat el capital internacional, amb la indiferència dels nostres governants, i amb la protecció del bisbe de Tortosa (que ha posat als capellans d'allà el veto de concórrer a les manifestacions del poble contra aquest monstre estranger).

DÒC. ANT. *Azcho* 1148 (CCandi, *MiHiCat.* I, 9); de l'església: *Azco* 1151 (Vidiella, *BoHiGeBar.* I, 99); *Aschon* 1153 (Morera, *Tarr. Crist.* 430); de la població: *Azcó* 1164 (MiretS, *BABL* II, 261); *Atchone* 1167 (id. *TemplH*, 107); castells de *Azco* i Serós 1168 (id., *TemplH*, 107, i *BABL* II, 264); «in terminis de *Adcon*», en perg. orig. de 1179 (Vidiella, *loc. cit.* II, 273); «ad serram de *Azcon*» 1181 (id. id. 204); term. de *Aschon* 1191 (id. id. 204); *Azcon* 1194 (P. de Bofarull, *Condes Vindic.* II, 221); *Aschon* 1199 (MiretS, *Cbd.* 379); *Azcon* 1200 (*BABL* III, 245); *Azconi* 1244 (*Cart. St. Cugat* III, 500); *Açco* 1289 (*BABL* VI, 67); *Azchon*

1289 (CCandi, *MiHiCat.* I, 234); «*bajulie Açchonis* 1300 (ib. I, 248); «loch d'Ascó» 1359 (*CoDoACA* XII, 45); *Azco* 1362 (*L. Privil. d'Uldecona*, 145).

Azconí. Gentilici de moriscos de l'Ebre, a. 1340 (*Capbreu Entença*, f. 23, 37r i v).

A penes hi ha aquí variants. Tot és *ASKÓN-* si bé amb la pronúncia arabitzada ç per s, que és també sens dubte la que pretenen representar amb *dc* o *tc* alguns dels escribes; el treball de Carmel Biarnès «Els Moriscos de Catalunya: Apunts d'Història d'Ascó», publ. en aquest poble 1981 (198 pp.), no aporta dades noves per a la història del NL; sí, però, NPP de moriscos en els anys 1603 i 1693.

ETIM. Sense dubte ibero-basca, del nom de l'animal 'Meles Taxus', el *teixó* (cf. *DECat* VIII, 378), que és *azkon* en tots els dialectes bascos; aquí segurament amb caràcter collectiu: 'terra de teixons, teixonera'. *Azkon* és la forma bàsica en tots els dialectes de la llengua, en part *azkoïn*, comú al baix-nav., alt-nav. i labortà; Zaraitze *axkon*, Aezkoa *azkon*, roncalès *azkoï*, Sule *bazkü*, biscaí i guipuscoà *azkonar* o *azkonarro* (Mitxelena, *Fon. Hi. Vca.* 147, 148; *An. Semin. Urquijo* I, 175). És a dir, es tracta d'un NL paral·lel als molts cat. *Taixonera*, -eres, oc. *Taisonnières*, fr. *Taisnière*, *Théniers* etc. *Melons*, gran i antiga pda. del terme de Castellans, té el mateix significat (per a la qual, veg. s. v.); i els nombrosos NLL *Font del Meló*, *Cova* o *Cau del Meló* en el P. Val. etc., així com a Aragó, Lleó etc.: vénen del cast. dial. *melón* i cat. dial. *meló*, ll. MELES, -ON 'teixó', per als quals veg. *DECat* v, 557-558; *DECH* IV, 27); i segurament també el vallesà *Montmeló* < MONS MELONUM 'munt dels teixons' (en genitiu plural: *DECat* v, 558a13).

En la toponímia basca, i la pirinenca en general, està molt representat: nav. *Azkon-obi-eta*, i el topònim menor *Asconzulo*, dels termes d'Elia i Egüés (p. j. Aoiz). Mitxelena, *Fo. Li. Vasc.* I, 36: contenen tots tres un mot que significa 'cau de' (*obi*, *zulo*). Suposo que el guip. *Azkoitia* conté el mateix mot, amb la normal caiguda de la -N- intervocàlica. Al País Bc.-francès: *col d'Asconçabel* bnav., te. de Bussunarits; *l'Asconga rat*, ruisseau en el cº de Donapaleu; *Ascon* mas, sul. en te. de Charritte, ja documentat en l'a. 1477 (PRaymond, *Di. Top. BPyr.*).

En el mateix diccionari de Raymond si bé en forma un poc romanitzada (*As* > *Es*-), tenim *Escou* (ja fora, però arran, del domini basc: mun. del cº d'Oloron, documentat *Escou* des de 1380; després esdevé nom fluvial: *el riuet Escou*, ja 1434, que passa pel mateix poble; i, compost amb l'adj. romànic *-juzon* ('inferior'): *Esconjuzon* afl. del Gave d'Oloron, però 45 k. més avall; ara bé, 2 k. avall d'aquell *Escou*, hi ha el mun. d'*Escout* (ja 1385), que en els docs. antics apareix com *Escout*, docs. de 1143, 1442, 1538 etc. Aquí hi ha segurament un diminutiu bearnès *Escon-ot* format amb el sufix *-ot* diminutiu romànic, amb la caiguda gascona i basca de la -N- intervocàlica; i el nom es repeteix encara en la forma *Escot*, poble 11 k. S. d'*Escout* (doc. 1096, 1154, 1618, *Ascot* 1675): en uns llocs la combinació *yo* s'ha reduït a *ò* i en altres a *ou*. La